

Організація бухгалтерського контролю в банку

Голишева З.І.
заступник начальника відділу
Департамент бухгалтерського обліку
Київ, жовтень 2019 р.

Нормативне регулювання питань організації бухгалтерського обліку в банках

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»

Бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, який ведеться підприємством. Фінансова, податкова, статистична та інші види звітності, що використовують грошовий вимірник, ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку.

Метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства.

Положення про організацію бухгалтерського обліку, бухгалтерського контролю під час здійснення операційної діяльності в банках (далі – Положення)

Положення встановлює основні вимоги щодо бухгалтерського обліку та бухгалтерського контролю під час здійснення операційної діяльності в банках України

Вимоги Положення щодо достовірного відображення інформації в обліку та виконання процедур внутрішнього контролю

- Банк зобов'язаний забезпечити:
  - 1) документування всіх операцій, що здійснюються його відокремленими підрозділами (складання первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку);
  - 2) своєчасне, повне та достовірне відображення в реєстрах бухгалтерського обліку всіх операцій, які здійснюють його відокремлені підрозділи;
  - 3) дотримання відокремленими підрозділами вимог облікової політики банку;
  - 4) виконання відокремленими підрозділами потрібних процедур внутрішнього контролю;
  - 5) формування та зберігання відокремленими підрозділами первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку, звітів відповідно до вимог законодавства України;
  - 6) формування звітності в розрізі відокремлених підрозділів;
  - 7) надання інформації в розрізі відокремлених підрозділів банку зовнішнім користувачам (Національному банку України, органам статистики та іншим органам відповідно до вимог законодавства України)

Вимоги Положення щодо відповідальності керівника банку щодо організації бухгалтерського обліку

- Керівник банку відповідно до законодавства України несе відповідальність за організацію бухгалтерського обліку та забезпечення фіксування фактів здійснення всіх операцій банку в первинних документах, збереження оброблених документів, реєстрів бухгалтерського обліку і звітності протягом установленого строку, але не менше трьох років.
- Керівник банку зобов'язаний:
  - 1) створити необхідні умови для організації правильного ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності банку;
  - 2) забезпечити неухильне виконання всіма підрозділами, службами та працівниками, причетними до бухгалтерського обліку, правомірних вимог головного бухгалтера щодо дотримання порядку оформлення та подання до обліку первинних документів

Вимоги Положення щодо відповідальності головного бухгалтера банку з метою виконання процедур внутрішнього бухгалтерського контролю

- Головний бухгалтер банку:
- забезпечує дотримання в банку встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, складання і подання в установлені строки фінансової звітності;
- організує контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх операцій, які здійснюються банком;
- забезпечує перевірку стану бухгалтерського обліку у відокремлених підрозділах банку.
- Головний бухгалтер має право вимагати від відокремлених підрозділів банку:
  - 1) забезпечення організації бухгалтерського обліку і бухгалтерського контролю;
  - 2) подання необхідних документів щодо оформлення операцій;
- Головний бухгалтер має право вимагати від будь-якого підрозділу банку надання пояснень, а за потреби й безпосередньо втручатися в його робочі процедури, якщо отримані дані викликають сумнів.

Мета бухгалтерського контролю – мінімізація операційного ризику банку

- Бухгалтерський контроль - сукупність процедур, що спрямовані на попередження, виявлення і виправлення суттєвих помилок та дають змогу забезпечити захист та збереження активів банку, повноту і точність облікової інформації та достовірність звітності.
- Бухгалтерський контроль є невід'ємною частиною операційної діяльності банку. Порядок бухгалтерського контролю встановлюється банком самостійно.
- Бухгалтерський контроль забезпечується шляхом упровадження правил та процедур, що належним чином документуються, та застосовується з метою мінімізації операційного ризику.

Основні вимоги Положення щодо облікової політики банку та технології оброблення облікової інформації

- Банк самостійно визначає свою облікову політику, розробляє систему і форми управлінського обліку, внутрішньої звітності і контролю за операціями, визначає права працівників на підписування документів, затверджує правила документо-обороту і технологію оброблення облікової інформації, додаткову систему рахунків і реєстрів аналітичного обліку.
- Організація реєстрації і оброблення даних повинна забезпечити суцільне і безперервне відображення всіх операцій, доказовість інформації, збереження узагальненої інформації в електронному вигляді, а також можливість здійснення будь-якого подальшого контролю і створення та засвідчення копій електронних документів на паперових носіях
- Банк самостійно розробляє технології здійснення банківських операцій.

Вимоги Положення щодо процедур внутрішнього бухгалтерського контролю

- Як основні складові облікової політики банку обов'язково мають розроблятися та затверджуватися :
- правила документообороту та технології оброблення облікової інформації;
- перелік визначених прав працівників банку на підписування документів;
- перелік операцій, що потребують додаткового контролю;
- порядок проведення інвентаризації і методи оцінки активів та зобов'язань;
- порядок контролю за здійсненими внутрішніми операціями;
- порядок розрахунків між структурними підрозділами банку (внутрішньосистемні розрахунки);
- процедури вивірки та контролю (операцій, звітності)

Вимоги Положення щодо відповідальності працівників з бухгалтерського обліку

- Повноваження та відповідальність працівників банку щодо виконання ними функціональних обов'язків визначаються внутрішніми документами банку та посадовими інструкціями.
- Право на підписання документів працівникам банку та право контрольного підпису за операціями, що підлягають додатковому контролю, визначаються внутрішніми розпорядчими документами банку.
- Зразки підписів відповідальних виконавців мають подаватися технологічно пов'язаним структурним підрозділам для здійснення контролю. Перевірка електронних цифрових підписів відповідальних виконавців здійснюється програмними засобами технологічно пов'язаних структурних підрозділів автоматично.
- Працівники банку, які без відповідних повноважень підписали документ, несуть відповідальність згідно із законодавством України.

Вимоги Положення для забезпечення процедур внутрішнього бухгалтерського контролю

- Банк самостійно визначає перелік операцій, що підлягають бухгалтерському контролю, а також перелік посадових осіб, яким надане право виконувати контрольні функції для забезпечення належного контролю за операціями.
- Відповідальний виконавець може здійснювати контроль за операціями, що проводяться іншими виконавцями. На одну особу не може бути покладено виконання функції щодо проведення операції, починаючи з її ініціювання до відображення в реєстрах бухгалтерського обліку банку, крім операцій із установленим механізмом контролю з використанням відповідного програмного забезпечення.
- Програмне забезпечення, яке використовується для документування операцій банку, має забезпечити ведення протоколу про всі операції та дії відповідальних виконавців у захищеній від модифікації формі.

Вимоги Положення щодо забезпечення внутрішнього бухгалтерського контролю

- Бухгалтерський контроль уключає попередній, поточний і подальший контроль та дає змогу упевнитися, що:
  - операції проводяться за дозволом керівника банку;
  - операції відображаються згідно із вимогами облікової політики банку;
  - система аналітичного обліку дає змогу відстежувати використання ресурсів і рух активів банку;
  - розпорядження активами та відображення операцій у бухгалтерському обліку здійснюється лише в межах наданих повноважень;
  - виявлені недоліки усуваються належним чином;
  - інвентаризація активів та зобов'язань проводиться з певною регулярністю;
  - дотримуються вимог нормативно-правових актів Національного банку України з питань бухгалтерського обліку;
  - забезпечується відображення всіх операцій у бухгалтерському обліку в день їх здійснення або наступного робочого дня, якщо операція ініційована для здійснення після закінчення операційного дня (часу);
  - забезпечується звіряння записів в облікових регістрах з обліковими документами, перевіряння та дотримання арифметичної точності записів, підбиття підсумків бухгалтерських записів, повідомлення про помилки і розбіжності;
  - регулярно та своєчасно проводиться звіряння записів у регістрах бухгалтерського обліку з первинними документами та/або відповідними активами;
  - забезпечується повнота, достовірність, своєчасність складання та подання фінансової, статистичної, управлінської, податкової та іншої звітності.

Вимоги Положення щодо забезпечення внутрішнього бухгалтерського контролю (продовження)

- Кожна операція під час її відображення в бухгалтерському обліку контролюється не менше ніж на двох рівнях бухгалтерського контролю (попереднього та поточного) різними відповідальними виконавцями.
- Відповідальні виконавці забезпечують здійснення попереднього контролю за відображенням операцій, що реєструються в підсистемах, на підставі первинних документів, наданих (zareєстрованих у підсистемах) ініціаторами операцій та/або клієнтами відповідно до внутрішніх процедур проведення операцій.
- Попередній контроль здійснюється в момент проведення (підтвердження) операції, передбачає перевірку відповідності операцій вимогам нормативно-правових актів Національного банку України та забезпечується шляхом перевірки:
  - наявності первинних (облікових) документів, дозволів, лімітів на здійснення операцій;
  - відповідності підписів та повноважень осіб, які підписали первинні (облікові) документи, зразкам підписів та/або інформації щодо повноважень уповноважених осіб банку. Достовірність підписів на первинних (облікових) електронних документах перевіряється відповідно до процедур, передбачених у програмно-технічних комплексах автоматизації банківських операцій;
  - правильності складання первинних документів та відповідності заповнення реквізитів первинних документів вимогам нормативно-правових актів Національного банку України;
  - відповідності операції, що виконується, вимогам укладеного договору та внутрішнім правилам/процедурам;
  - коректності вводу даних у програмно-технічні комплекси автоматизації банківських операцій;
  - наявності на відповідних клієнтських рахунках коштів для здійснення операції;
  - правильності відображення операції на рахунках бухгалтерського обліку.

Вимоги Положення щодо додаткового бухгалтерського контролю

- Додатковий контроль здійснюється відповідальними працівниками під час попереднього та поточного контролю.
- Перелік операцій, що підлягають додатковому контролю, опис правил/процедур та особливостей його проведення за кожним видом операцій визначається розпорядчими актами банку та/або внутрішніми документами підрозділу.
- Працівник, який здійснив контроль, підписує обліковий документ (паперовий та/або електронний), що підтверджує факт здійснення контролю.
- Відповідальні виконавці передають облікову інформацію до системи автоматизації банківських операцій для відображення операцій на балансових (позабалансових) рахунках після завершення процедури попереднього контролю та в разі потреби – додаткового.

Вимоги Положення щодо переліку операцій, що підлягають додатковому бухгалтерському контролю

- Обов'язковому вивірянню станом на кінець останнього робочого дня звітного місяця підлягають залишки за рахунками, для яких характерна висока ймовірність реалізації операційного ризику:
  - за транзитними рахунками;
  - за рахунками дебіторської та кредиторської заборгованості за операціями з клієнтами, контрагентами банку та внутрішньобанківськими операціями;
  - залишки та проведені суми за рахунками лоро, ностро;
  - залишки за рахунками, за якими протягом тривалого часу не було руху коштів.
- За результатами аналізу вивірених записів визначаються характер, суми та причини розбіжностей.
- Записи в регістрах бухгалтерського обліку проводяться відповідно до первинних документів та/або наявних активів у разі виявлення розбіжностей